

Viktoral, az anyja fiatal szerelmesével. Bud Viktor meghal, Oreszt megkapja a birkát s az anyja lenéz a völgybe a mindmesszebbfutó szán után. Mérték és fegyelem jellemzik a novella minden sorát, csakúgy, mint a *Változások*, a *Hajnali madár*, vagy az *Egy medve feljegyzései*-ét. A súlyos mondatok sokszor egyike is a teljes élet fürgetegét zúditja az olvasóra s a tömör zeneiséggel komponált párbeszédre soká fogunk emlékezni. Költő nem lehet igényesebb mondanivalójának formái és tartalmi szerkezetére mint Sziráky. Ám *Lukács*, a *sas* című elbeszélése úgy tartalmi, mint formai szempontból sok tekintetben kifogásolható. Különösen az előbbi. Szerző ebben oldalakon keresztül (23) beszélgeti a sást, ami néha farsztóvá és egyhangúvá válik, sokszor olyannyira, hogy nem győzzük kivárni a végét. A többi elbeszélésben oly kitűnő realista elemek itt hiányoznak s az egész tematika légüres térben lebeg, az olvasóban nem talál visszhangra.

Sok évvel ezelőtt jelent meg Sziráky Judith első novelláskötete, *Tél Vale Vinulujban*, de nem hiába volt e hosszú várakozás, mert mostani köteté igényesebben, gazdag mondanivalóban meszse felülmúlja az előbbit.

SOLYMOS IDA

IVAN OLBRAČHT: ANNA. (Franklin).

Ivan Olbracht (eredeti nevén Kamil Zeman) a modern cseh irodalom idősebb nemzedékéhez tartozik. 1882-ben született, s elbeszélő-műveivel már a Monarchia idején feltűnt. Ezekben a régebbi műveiben is megfigyelhető azonban határozott szociális érdeklődése, erőteljesen realista ábrázolóművészete. Vonatkozik ez elsősorban 1911-ben megjelent novellagyűjteményére, amely a csavargók életéből veszi tárgyát, valamint 1913-ban kiadott regényére „A legfölkélettebb börtön”-re. Ez utóbbit számos európai nyelvre is fordították.

Érthető, hogy ilyen lelki beállítottságú alkotóművész érzékenyen reagált a Nagy Októberi Forradalom felszabadító élményére. Ez az élmény hasonlóan a szovjet írókhoz, Olbrachtot is a szocialista realizmus útjára terelte. Amit Gorkij, Solochoy, Alexej Tolsztoj az 1917 utáni orosz irodalomban megkezdett, azt inaugurálta Olbracht a Dunatáj irodalmi világában. 1932-ben megírta nagy regényét Nikola

Suhaj-ról, a Kárpátok mondakalibvezett rablóvezéréről, akinek lázadása voltaképpen a társadalmi igazságtalanságok, a népet sújtó elnyomás és kizsákmányolás ellen irányult. Ezt megelőzően pedig 1928-ban kiadta „Anna, a proletárnő” című regényét, amelyet most, Szőke István értelmezés és jól olvasható fordításban (csupán a cseh személy- és utanevek átirásában érvényesül némi következtetés és ingadozás) „Anna” címmel a magyar olvasótábor is megismerhet.

Anna a cseh faluból, Pelhrzsimov félig-paraszti, félig-proletár életéből kerül az 1920-as Prágába. Előbb Rubcsék, a gazdag építész-család szobalányaként látjuk, majd Krouszky Tóninak, a vasöntő-munkásnak lesz felesége. Szerelmén, egyéni életsorsán keresztül belekapcsolódik a kommunizmus felé haladó cseh szocialista munkásmozgalomba, s mint férjének hűséges élettársa, s tanítványa, egyúttal a proletár-önkudatnak, proletár-szolidaritásnak is részesévé válik. 1920 decemberének nagy munkás-megmozdulásával, a cseh kommunizmus hatalmas forradalmi kísérletének megkapó ábrázolásával végződik a mindvégig lebilincselő regény.

Lebilincselő volta nem utolsó sorban abból ered, hogy Anna és Tóni életén át az egész akkori cseh társadalom világába bepillantathatunk. Rubcsék családjában megmutatkozik a burzsoázia minden romlottsága, túlfűtött ideglete, kapzsisága. Erkölcsi botrányok és egyéni tragédiák bukkanak elő, tükröként ennek a hanyatló osztálynak. Kerekes Sándornak, a Tóniék-nál segítséget találó magyar kommunista emigránsnak történetéből az ellenforradalmi „úri Magyarország” bűnei is élesen felvillannak. Az egész cselekményt pedig átfontja a nagypolitikai: a szocialista jobb- és baloldali harca a jobbszárny vezéreinek. Habermannak és Nyemecnek megalkuvó, kispolgári velleitásokkal teli tőrtőrsusa, s a kommunizmus felé törő bal-szárny elszánt, forradalmi lendülete. Olbracht, igazi szocialista-realisták íróként, kitűnően érzékelteti, miért nem sikerülhetett az 1920-as cseh forradalom. Nemcsak a jobboldali szocialisták megalkuvása volt ennek oka, hanem talán még inkább az, hogy a bal-szárny egyik vezére, Jandák képvis-

selő a döntő pillanatban megingott. A burzsoáziával való futólagos barátkozását magát hajítja erkölcsi csúszól felé, holott arra tört, hogy Cseh-szlovákia Leninje legyen.

Korkép ez a mű, dokumentum, a dunavölgyi szocialista realizmus út-törő alkotása. Időszerűségét, esztéti-kai kiválóságát huszonegy év sem csökkentette, hanem inkább növelte. Örülhetünk, hogy a testvéri cseh iro-dalomnak ez a komoly értéke immár könyvpiacunkon is megjelent.

ANGYAL ENDRE

GORKIJ: ÉLETEM. (Szikra.)

A szocialista-realizmus megteremtő-jének három hatalmas alkotását foglalja magába ez a kötet, mely az összefog-laló cím alatt nemrég megjelent. A tri-lógia Gorkij forradalmi egyéniségének, utólréhetetlen írásművészetének és ma-gasrendű emberi magatartásának lenyű-göző dokumentuma egyszerre. Ez a nagy író, aki nem a burzsoá írók érzélgős képmutásával száll harcba az embe-rek felszabadításáért, hanem a teremtő bolsevik író forradalmi hevületével és cselekvő harcával, utat mutatott az él-következő nemzedéknek; hogyan kell értekezni az új, az igazán szabad tár-sadalom problémáit s hogyan kell arra venni az író útját, hogy műve túl az irodalmi hatáson, valóban szolgálja a haladás, a fejlődés megmásíthatatlan útját.

A kis Pieskov vigyázó szemmel fi-gyeli környezetének alakjait. Mindent meglát, megjegyez, „felír”. Állandóan az emberek között forgolódik, nehogy valamit — vagy valakit — is elmulasz-szon. Látja a szörnyű sorsban sínylődő jobbágyokat, a haszonalan csavargó-kat, látja a csendőreket — szilárd tá-maszát a cári rezsimnek, — s látja az egyre gazdagodó rétegeket, a vagyonos polgárokat, a zsugori kereskedőket és látja a forradalmárok rendfihetetlen csapatát is! Mindenben, mindenütt a megismerés, az igazságkeresés ösztönzi. A narodnyikok megveszeregető csoport-jairól, az önkényuralom székértelőről és minden rendűrangú típusról kapunk e nagy életműben hiteles, biztos portrét. Mindezt látnunk kell ahhoz, hogy a ki-vezető utat is lássuk. És itt ezen a pon-ton válik Gorkij trilógiája az optimista művészet ragyogó példájává, mert nem csak a sötét háttérrel ábrázolja, hanem megláttatja velünk a mélyből kivezető utat is, utat egy magasabbrendű társada-

lom felé, a harc, a forradalom útját, a nagy cél megvalósításához.

Gorkij hirdelte először az irodalom-ban azt a szocialista-realista alapvetelt, amely a társadalmi ábrázolásban nem törődik többé az érzélgősök és kishitűek szegyenkezésével, vagy sajnálkozásával: a bajokat fel kell fedni végre, hogy megtal-ljuk az orvoslás útját. Ez az út pedig a világ átforgalmazása, a kizsákmányoló osztályok megdöntésének útja, mely egyedül vezethet ki e szegységteljes világból, egy új, emberibb és igazabb tár-sadalom, a szocialista társadalom fel-épi esén keresztül. Erre tanít bennünket Gorkij szenvedélyes hite, forradalmi len-dülete és lenyűgöző írásművésze, éle-tének példája nyomán.

SZABÓ ZOLTÁN

WALDAPFEL JÓZSEF: A XIX SZÁ-ZAD KÖLTŐI. (Franklín) Ha egy kis-sé még értelemben nézzük, még az első két tanulmányban is (Vas Istvánnal való vitában) a magyar irodalom egyik legszebb, leghősiesebb korának problé-máit tárja fel az író. Csokonay, Berzse-nyi, Katona és a magyar költők a 48-as forradalomban; ime itt a sor, amelyet ebben a százegyhány oldalas kis ta-nulmánykötetben, a terjedelemez mér-ten meglepő részletességgel tár elénk Waldapfel József.

A rövid tanulmányok általában sem-mitmondóak. Ilyenkor az író fel a som-más osztályozásoktól, ami általában indokolt is. Azt a veszélyt is magában-rejti a rövid tanulmány, hogy vulgá-risan magyarázza a tollhegyre tűzött problémát. Hely nem lévén a részlete-sebb kifejtésre, bemutatják az alap-épitményt, majd ebből köve kezdtéven, mirev ok és okozati kapcsolatok ana-lógiájára egyszerűsítik a bonyolult iro-dalmi és kulturális kérdéseket. Nos, en-nek a kis tanulmánykötetnek legna-gyobb erénye, hogy elkerüli a rövid ta-nulmányok, előtt felmerülő buktatókat: Világos, érthető stílusban és tömören tárgyalja a kérdéseket. Temnézetesen Csokonayval és Berzsenyivel kapcsolat-ban is vannak még tisztázásra váró pro-blémák, amelyeket nem ölel fel a kö-tet, de amit feladatául maga elé állított, azt megoldotta. Kisebbit markol, de azt jól megfogja. Még arra is marad helye, hogy néha olyan problémát is tisztáz-zon, ami nem tartozik szorosan a tárgy-hoz. De ezzel az írás szerkezete nem válik lazává.

A kötet egyik jólsikerült példája an-nak, hogy addig, míg valaki figyelmét nem szentelheti teljesen a régebbi ma-